



---

*Сітарчук Р. Адвентисти сьомого дня в українських землях у складі Російської імперії (друга половина XIX століття – 1917 рік / Роман Сітарчук. — Полтава: Скайтек, 2008. — 324 с.*

---

Книга Р.А. Сітарчука присвячена проблематиці суспільно-політичних аспектів церковної історії, яка традиційно викликає підвищений інтерес науковців. Хоча щодо протестантських конфесій він раніш поступався вивченню православ'я, та останні десятиліття внесли суттєві зміни. Той факт, що предметом монографічного дослідження стала історія адвентизму, є цілком об'єктивним. Дана протестантська церква вже понад 130 років існує в українському середовищі, інтегрується в його соціальні структури і демонструє свій динамічний розвиток. Водночас, як не парадоксально, але відносно тривала історія й очевидний вплив адвентизму, на суспільне середовище в Україні ще не ставали предметом спеціального вивчення. Тому звернення до історії адвентизму є очікуваним і бажаним, як таке, що закладає підвалини для перспективного вивчення зазначеної конфесії.

Не викликає принципових заперечень архітектоніка праці, в основу якої покладено проблемно-хронологічний метод, оскільки вона повністю співвідноситься з її метою. Структура книги концентрує увагу читачів на ключових аспектах теми: виникненню адвентизму, формуванню його організаційної структури в українських землях, характері внутрішньоконфесійної діяльності, змінах церковної організації у контексті еволюції політики самодержавства та одержавленої церкви від часу появи адвентистів в Україні у другій половині XIX століття до 1917 року.

Як і належить кваліфікованій роботі такого рівня, монографія Р.А. Сітарчука має у своєму складі оглядовий історіографічно-джерельний розділ. Його зміст засвідчує докладну обізнаність автора зі станом розробки даної теми у працях конфесійних та світських авторів часу існування Російської імперії, радянської доби і сучасних істориків та релігієзнавців, а також вправність в аналізі та оцінці різних авторських позицій. Ретельне опрацювання та осмислення матеріалів значної кількості вітчизняних, а також зарубіжних архівів, залучення до студії значного масиву опублікованих джерел, періодики, а також нормативних актів уможливило автору зробити вагомий внесок у відтворення картини зародження і розвитку адвентистського руху в українських землях у складі Російської імперії як складного і суперечливого процесу.

У другому розділі книги – «Виникнення та розвиток адвентизму в XIX ст.» – зосереджений в аналітичному викладі дисертанта вартісний історичний матеріал, який стосується витоків конфесії, її проникнення у Європу, передумов становлення в українських землях, а також конкретних обставин вкорінення адвентизму на них та чинників наступного його зростання. Дослідником з'ясовано, що утвердження адвентизму в українських землях базувалося на тих факторах, які були притаманні формуванню всього пізнього протестантського руху в Російській імперії. Ним переконливо доведено, що позитивний вплив на розвиток цієї конфесії мало те, що, по-перше, тут уже існувало євангельське середовище, а, по-друге, цьому багато в чому сприяла активна видавнича і культурно-освітня діяльність її adeptів, а також їхня організаційна згуртованість. Не обійшов автор своєю увагою й тих чинників, які мали свій негативний вплив на цей процес, а також окремі помилки його провідників у територіальній зорієнтованості місіонерської діяльності. На високу оцінку заслуговує уточнення появи перших адвентистських організацій в українських землях, який автор співвідносить з 1878 роком. Цей факт встановлено за документальними джерелами, що мають високу ступінь інформаційної достовірності.

Ідейним задумом третього розділу монографії – «Формування організаційної структури адвентистів сьомого дня на території України» – став докладний розгляд еволюції організації адвентистів в українських землях, а також аналіз специфіки розвитку його громад в окремих регіонах, зокрема кількісні зміни у складі віруючих.

Лейтмотивом четвертого розділу дослідження – «Внутрішньоконфесійна діяльність» – став докладний аналіз специфіки обрядовості адвентистів, їхнього місіонерства як однієї з найважливіших складових усієї діяльності конфесії, значимість і набутки видавничої та освітньої справ, а також особливості фінансового забезпечення функціонування цієї релігійної течії.

У п'ятому (завершальному) розділі книги – «Еволюція політики самодержавства щодо адвентистів в українських землях упродовж дослідженого періоду» – досліджується зміст політики держави та Російської православної церкви щодо адвентистів, а також відносин конфесії з владою в українських землях, які входили до складу Російської імперії. На основі значного фактичного матеріалу переконливо доведено, що православно-адвентистські відносини відзначалися напруженістю і постійним взаємним протистоянням. Однією із вагомих причин цього було те, що РПЦ вбачала в адвентизмі загрозу діючому політичному режимові, а тому ініціювала боротьбу з ним. Автор визначив і фактографічно обґрунтував наявність етапів реалізації політики влади щодо адвентистів. У контексті характеристики цих етапів йому вдалося показати відмінності динаміки розвитку церкви адвентистів у конкретних вимірах, з поясненням її особливостей.

У теоретичному сенсі в книзі Р.А. Сітарчука реалізований комплексний історичний та політико-правовий аналіз суті процесу становлення і розвитку конфесії адвентистів сьомого дня, а також еволюції політики царату щодо них дав вагомий приріст нових знань, які збагачують арсенал вітчизняного релігієзнавства.

Зазначена праця має практичне значення, оскільки низка її змістовних сегментів і висновків є затребуваними в Україні. Монографія побудована на достовірних і переконливих джерелах, більшість яких до наукового обігу вводиться вперше. Це засвідчує самостійний характер і новаторство виконаної роботи. По суті, це перше дослідження в Україні, яке розглядає дану проблему фронтально, в різних площинах, воно позначене комплексністю, інтегральністю і, безперечно, сучасними науковими підходами до реалізації дослідницьких завдань, визначених і сформульованих її автором. Книга легко сприймається завдяки гарному стилю викладення, сподіваюся, що вона зацікавить широку аудиторію читачів. Водночас зазначена робота не вичерпує всіх аспектів розглядової теми і зберігає перспективність більш поглибленого вивчення як уже опрацьованого матеріалу, так і окремих чинників діяльності конфесії адвентистів. Сподіваємося, що почин Р.А. Сітарчука буде підхоплений іншими дослідниками.

*О.І. Уткін*

